

BILD: JESSICA GÖV/TT

I ett 40-tal kommuner har ett arbete redan påbörjats med att uppmärksamma dessa barn och deras behov. I fem av dessa kommuner har man haft ett tätt samarbete med Socialstyrelsen. I två av kommunerna (Tyresö och Sandviken) har rutiner för kontakt med hela familjen redan prövats.

Tidiga insatser räddar barn med missbrukande föräldrar

Projekt i Tyresö lyckades vända trenden: ”Vi jobbar samordnat

BARN Barn från trasiga familjer löper tre gånger så hög risk att senare i livet utveckla eget missbruk eller begå självmord, visar ny forskning. Men det finns motåtgärder om de sätts in i tid. Det visar ett unikt försök projekt i Tyresö.

Missbruk i familjen försämrar kraftigt barnens förutsättningar i livet, det visar en ny studie av forskare vid Karolinska institutet och Stockholms universitet. Barn till missbrukare löper tre gånger så stor risk att hamna i kriminalitet, utveckla eget missbruk, begå självmord eller

utsättas för grovt våld. Avgörande är hur väl man klarar sig genom skolan. Enligt studien går dubbelt så många barn med missbrukande föräldrar ut grundskolan med ofullständiga betyg jämfört med barn utan missbruk i hemmet. Det beror på att barn till missbrukare lever med en ständigt gnagande oro för att föräldrarna ska fara illa.

– Många inom skolvärlden förutsätter att de här barnen är mindre intelligenta, att det är därför de inte hänger med i undervisningen. Men det har visat sig att det inte alls stämmer. Det handlar om söndertrasade hemförhållanden och svårigheter att koncentrera sig på skolan, säger

Anders Hjern, professor vid Karolinska institutet.

Han konstaterar också att det behövs ett tätare samarbete mellan beroendemottagningar och socialtjänstens barn- och ungdomsavdelningar.

– Steget mellan dem är oftast väldigt långt idag, säger han.

”Tar på sig mycket ansvar”

En av anledningarna till avståndet mellan dessa samhällsinstanser antas bero på rädsla för att skapa en hotfull situation med missbrukande föräldrar som riskerar att få sina barn omhändertagna.

– Sedan har vi ju en krisande socialtjänst i det här landet.

FAKTA

- Socialstyrelsen leder och samordnar på regeringens uppdrag ett nationellt utvecklingsarbete där Nationellt kompetenscentrum anhöriga och ett antal andra aktörer verkar för att stimulera utvecklingen av stöd till barn och unga i familjer där det förekommer missbruk, psykisk ohälsa och våld. De två studierna som nämnts i artikeln är beställda inom ramen för detta samarbete.
- Barn till missbrukare eller föräldrar med psykisk ohälsa löper tre gånger så hög risk att begå självmord, utveckla ett eget missbruk, utsättas för våld eller hamna i eget missbruk, senare i livet.
- Nästan dubbelt så många barn med missbruk i familjen går ut grundskolan med ofullständiga betyg.

Dels handlar det om resurser, dels om att handläggarna idag är så specialiserade att de bara bollar ansvaret mellan varandra, säger Anders Hjern.

Merike Hansson, projektledare för Socialstyrelsens

utvecklingsarbete om barn som anhöriga, instämmer i att specialiseringen av handläggarnas uppgifter är en av de bidragande orsakerna till att familjeperspektivet glöms bort i missbrukarvården.

Åsa från organisationen Maskrosbarn målar om hos socialtjänsten i Tyresö för att barnen ska känna sig mer välkomna.

Många inom skolvärlden förutsätter att de här barnen är mindre intelligenta, att det är därför de inte hänger med i undervisningen.

Anders Hjerm

Professor Anders Hjerm.

Barn placerade på familjehem är en av riskgrupperna

BARN Även barn som redan omhändertagits av socialtjänsten och placerats i familjehem löper stor risk att misslyckas i skolan och senare i livet hamna snett. Helsingborgs socialtjänst har i arbetet med att trygga dessa barns skolgång varit föregångare och tagit fram en framgångsrik metod kallad Skolfam.

En av de grupper av barn och ungdomar som har det extra svårt i skolan är barn till missbrukare som omplacerats till ett familjehem.

– De här barnen har en tre gånger sämre skolutveckling än andra barn och all forskning visar att det är avgörande för resten av livet hur du klarar skolan, säger Gunilla Nilsson, enhetschef på Familjehemsenheten och initiativtagare till Skolfam i Helsingborg.

"Det här är helt normala ungar" Redan 2008 tog man i Helsingborg fram en handlingsplan för familjehemsplacerade barn i grundskolan. Metoden man tog fram fick namnet Skolfam och finns idag på plats i 22 svenska kommuner.

– Vi på socialtjänsten hade tidigare gjort några tafatta försök, men vi insåg att vi behövde hjälp av dem som har skolan som hemmaplan. Förutom jag är vi en projektledare, en specialpedagog och en skolpsykolog som utgör teamet kring barnen, säger Gunilla Nilsson.

Metoden går till så att barnens läs-, skriv- och matematik-kunskaper prövas i ett standardiserat test. Sedan utvärderas den psykiska och känslomässiga förmågan.

– Baserat på de här testerna lägger vi sedan upp en handlingsplan. Det här är helt normala ungar med normala förutsättningar. Tydligheten i planeringen har hjälpt dem till enorma framsteg, säger Gunilla Nilsson.

Jörgen Lund

De här barnen har tre gånger sämre skolutveckling än andra barn.

Gunilla Nilsson

och har inte någon sekretess mellan enheterna"

– Vi behöver definitivt uppmärksamma familjeperspektivet mer och samordning mellan beroendemottagningar och familjeeenheter. Det här är också en av anledningarna till att vi har beställt den här studien. De här barnen tar på sig mycket ansvar, skuld och mår psykiskt dåligt, säger hon.

I ett 40-tal kommuner har ett arbete redan påbörjats med att uppmärksamma dessa barn och deras behov. I fem av dessa kommuner har man haft ett tätt samarbete med Socialstyrelsen. I två av kommunerna (Tyresö och Sandviken) har rutiner för kontakt med hela familjen redan prövats.

– Det är bara i sin linda än så länge och det här är ett långsiktigt arbete. Men på de här platserna har man träffat hela familjen redan från start, när man inlett beroendesamtal. De föräldrar som varit delaktiga har inte alls varit negativa, utan snarare undrat: "Jobbar ni inte alltid så här?", säger Merike Hansson.

Ulla Flygare, socialhandläggare på Tyresös vuxenhet, förklarar att första mötet med klienter som har barn idag görs tillsammans med socialsekreterare från barn- och ungdomsenheten.

– Vi informerar föräldrarna om att vi jobbar samordnat och inte har någon sekretess mellan enheterna. Vi informerar om

möjligheter till familjebehandling och att vi samarbetar med organisationen Maskrosbarn. Omsorgen om barnen är ofta en stark motivation till att förändra sina alkohol- och drogvanor, säger hon.

Tydliga konkreta resultat

Även den fysiska miljön är viktig för att barnen ska få rätt stöd från socialtjänsten. Det insåg organisationen Maskrosbarn efter att ha frågat ett antal ungdomar.

– Därför drog vi igång ett projekt som vi kallar Pimp my soc, som innebär att vi gör om den fysiska miljön trevligare inne på socialkontoren. Vi målar om och ordnar nya möbler, sä-

ger Elin Hågeby, Maskrosbarns verksamhetschef.

I Tyresö har man sett tydliga konkreta resultat av den samordnade arbetsmetoden, som varit i bruk sedan september 2013.

– Bland annat mätte en utagerande tonårsflicka bättre och fungerade bättre i skolan, efter att hennes förälder tog emot hjälp för sitt narkotikaberoende. En pojke som skolvägrade återvände till skolan efter att hans förälder började ett behandlingsprogram. Föräldrarna får en sammanfattning av barnsamtalen, vilket ofta kan vara en ögonöppnare, säger Ulla Flygare.

Jörgen Lund
jorgen.lund@etc.se